

PLANTENWERKGROEP

IVN-Oisterwijk --- NMC-Schijndel --- Natuurgroep Gestel

Plant van de maand juni 2021

ivn natuur
educatie
Oisterwijk

Gewone engelwortel

Algemeen

Wetensch. naam	Angelica sylvestris L.
Uitspraak	Angélica sylvéstris
Familie	Apiaceae/Schermbloemenfamilie
Geslacht	Angelica/Engelwortel
Soort	Gewone engelwortel
Hoogte	90 – 180 cm.
Plantvorm	Kruid
Plant	Eénhuizig
Wortels	Penwortel - bijwortels
Stengel	Opgaand
Bladstand	Verspreid
Bladvorm	Vijftallig-regelmatig
Bladkleur	Groen
Bladrand	Gezaagd
Bloeiperiode	Juli - herfst
Bloeiwijze	Samengestelde scherm
Bloemvorm	Vijftallig symmetrisch
Bloemkleur	Wit/roze/rozewit
Bloemtype	Tweeslachtig
Kelkbladen	5
Kroonbladen	5
Meeldraden	5
Stijlen	2
Stempels	2
Vruchtbeginsel	Onderstandig
Vrucht	Splitvrucht
Leefvorm	Twee-, driejarig
Groeiplaats	Nat, voedselrijk

Afb 1. Gewone engelwortel

Foto 2*. Wortelstelsel

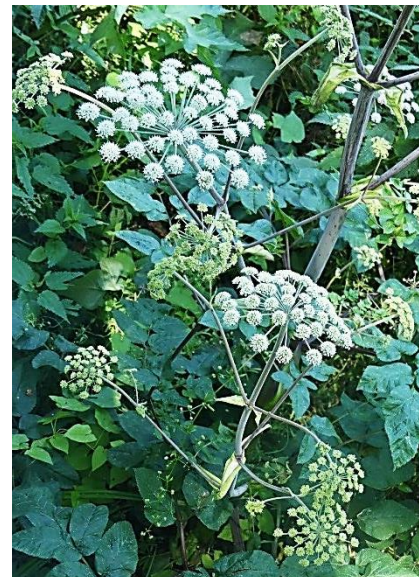

Foto 3. Stevige stengel

Inleiding

De plant van de maand kan fors uitgroeien: naar beneden zicht vast vestigen en naar boven streven. De eerste zin van deze inleiding zou de verklaring van de naam van de plant kunnen aangeven. 'Engel' staat zo voor het naar boven streven en 'wortel' voor het zich vast vestigen. Of is het toch 'gewoon' anders? Laten we de Gewone engelwortel(foto 1) deze maand niet zomaar voorbijlopen!

Naamgeving

Angelica. Angelica geven wij aan met engelachtig. Een eerste legende wil dat de plant ons door een engel gegeven is vanwege zijn geneeskracht. Een tweede legende laat Raphaël de plant geven aan een kluizenaar om als middel tegen de pest te gebruiken.

Sylvestris. Sylvestris(=sylvestre) geeft aan dat de plant in het bos groeit.

Gewone. Vroeger heette de plant enkel Engelwortel, ook bij Heimans' flora van 1960 is dat nog zo. Het gewone is er voor gekomen.

Engel. Dit Nederlandse deel van de naam kunnen we als een afleiding van het Latijnse angelica zien.

In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: Ingelwoartel, Angélique des bois *en/of* Herbe du Saint Esprit, Wald-Engelwurz *en/of* Heiliggeistwurz en Wild angelica *en/of* Holy Ghost.

Verder kun je o.a. de volksnamen Engelkruid en Wild engelkruid ontmoeten. Aardig is dat er naast de Gewone engelwortel ook de Grote engelwortel (vooral in het rivierengebied) te vinden is, die laatste heeft dan ook de 'bij'naam Aartsengelwortel.

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Schermbloemenfamilie, verder in het geslacht Engelwortel en de soort Gewone engelwortel. In het geslacht Engelwortel wordt verder nog de Grote engelwortel genoemd. (Herkenbaar onderscheid is o.a.; de bladsteel: bij de Gewone engelwortel loopt de steel uit in een goot, bij de Grote engelwortel is dit niet het geval).

Beschrijving

Levensvorm. De Gewone engelwortel is een twee- of driejarige plant en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Hemikryptofyten. De meerjarige plant vormt om te beginnen een rozet.

Wortels. De plant heeft een penwortel met daarbij kleinere bijwortels (foto 2*).

Stengels. De plant heeft een forse opgaande ronde berijpte stengel die hol (foto 4*), gegroefd, vrijwel kaal en naar paarsroze of bruin gekleurd is (foto 3).

Bladeren. De Engelwortel heeft een verspreide bladstand. De bladsteel begint met een gootvormig gedeelte (foto 5). Letten we op de bovenste bladen, dan zien we dat die vervormd zijn tot bolle scheden om de beginnende bloei (foto 6). De donkergroene bladeren zijn twee en drievoudig geveerd met een veervormige nervatuur. De bladrand van de 6 tot 12cm grote deelblaadjes is gezaagd, de vorm van de deelblaadjes is ei- tot lancetvormig (foto 7).

Bloemen. Het aantal stralen van de koepelvormige samengestelde schermen (foto 8) varieert sterk (15 tot 40) en daarmee de breedte ook (3 tot 15cm). De stelen van de schermen – zij hebben tot drie omwindselblaadjes en vallen snel af – zijn behaard. De 'hoofd'scherf is samengesteld uit een aantal kleine bloemschermpjes, zij hebben lijnvormige omwindselblaadjes en ruig behaarde steeltjes. De tweeslachtige twee millimeter grote bloempjes zijn rozewit. De bloem heeft vijf spitse naar binnen gekrulde kroonblaadjes en vijf kelkblaadjes die niet veel meer zijn dan vijf 'blattandjes' (foto 9*). De bloempjes zijn regelmatig terwijl de randbloempjes stralend zijn, zodanig dat de buitenste kroonblaadjes groter groeien; een aardig verschijnsel.

Voordat ik de volgende zin schrijf eerst het begrip *stijl-*

Foto. 4*. Holle stengel

Foto 5. Bladschede

Foto 6. Bolle scheden/bladen

Foto 7. Blad

Foto 8. Bloeiwijze
(54 schermpjes vormen hier de 'hoofd'scherf)

kussen toegelicht. Er zijn twee begripwoorden: stijlkussen en stijlvoet die dezelfde betekenis hebben. Bij schermbloemigen heet het onderste deel van de stijl dat de honing afscheid en zich schijfvormig verdikt *stijlkussen/stijlvoet*. Welnu, de stijlen verlengen zich tijdens bloei en vruchtontwikkeling tot driemaal zo lang dan het stijlkussen.

Vruchten. Het onderstandig vruchtbeginsel ontwikkelt zich tot een splitvrucht. Het zijn platte met twee vliezig-gevleugelde vruchten die vier tot zes centimeter lang worden (foto 10a – 10b). Terwijl de plant één à twee winters als rozet kan overleven zal ze na de vruchtontwikkeling afsterven.

Groeiplaats

Bekijken we de ecologische parameters (ook afb. 11*) dan zien we dat:

- de plant staat op een redelijk voedselrijk substraat.
- de zuurgraad varieert van 5 tot 7.
- de plant vochtige omstandigheden verlangt.
- de plant gedijt op zonnige en licht beschaduwde plaatsen.

Gezien de naam zullen we de plant in het bos tegenkomen (wat open bos), maar zeker ook in moerassen en vochtige slootkanten/weilanden/wegkanten.

We kunnen de Gewone engelwortel zien als een algemeen voorkomende plant; alleen op brakke bodems zul je haar missen.

Organismen op de plant

Op de bloeiende zoetruikende schermen komen allerlei insecten af (foto 12).

Gebruik

In de keuken is Engelwortel (zal meest de Grote engelwortel zijn) te gebruiken:

- de wortel met rabarber meekoken zal de zure smaak verzachten
- het blad met rabarber meekoken zal de zure smaak verzachten
- scheuten fijnhakken in de salade
- stengel confijten
- bloemschermpjes versieren gerechten
- gedroogd blad inzetten voor kruidenthee.

In de gezondheidszorg kent de Engelwortel vele toepassingen. De opsomming ervan zal saai en somber zijn, behalve dan dat de plant in het badwater een opwekkende werking geeft. Gestampde zaden zullen tegen hoofdluis actief worden.

In de drankenwereld is de (Grote) engelwortel een bestanddeel van de likeuren Benedictine en Chartreuse. Proost/Gezondheid !

Tot slot

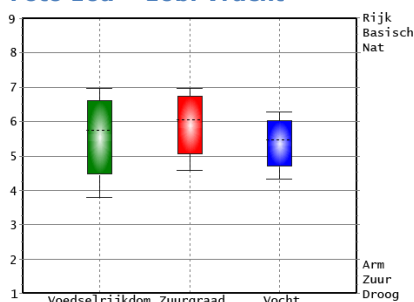
Dat de Plant van de Maand iets engelachtigs kan werkstelligen leid ik enerzijds af aan de Benedictine en

Foto. 9*. Bloem

Foto 10a – 10b. Vrucht

Afb. 11*. Ecologische parameters

Foto 12. Bij op Engelwortel

Foto 13a. Benedictine 13b. Chartreuse

Chartreuse waarvan het één van de vele bestanddelen is, anderzijds is er het onderstaande leerdicht uit Hondius' Moefeschans, dat erop wijst dat het zaad van de Engelwortel de pest aanpakt.

*Als de peste door het landt
Henen loopt, en Godes handt
Op der aerden is verheven;
Doe elck een saetgen geven,
Dach voor dach om op te vasten,
Vand' oprechte Angelica:
Als ons boden ende gasten
Volgen oock de reste na.*

Tekst : Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's: GtD(1,3,5,6,8,10a,12); Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online(2,4,9,11); Saxifraga(7,10b); Wikipedia(13a, 13b).

1. Gewone Engelwortel	Moerputten	2 september	2019
2. Wortelstelsel*	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online		
3. Stevige stengel	Wijboschbroek	22 juli	2019
4. Holle stengel*	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online		
5. Bladschede	Moerputten	2 september	2019
6. Bolle scheden/bladen	Wijboschbroek	22 juli	2019
7. Blad	Saxifraga - Rutger Barendse		
8. Bloeiwijze	Wijboschbroek	22 juli	2019
9. Bloem *	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online		
10a. Vrucht	Moerputten	2 september	2019
10b. Vrucht	Saxifraga - Rutger Barendse		
11. Ecologische param.*	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving on line		
12. Bij op Engelwortel	Wijboschbroek	22 juli	2019
13a. Benedictine	Wikipedia		
13b. Chartreuse	Wikipedia		

*[https://www.floravannederland.nl/planten/gewone engelwortel/](https://www.floravannederland.nl/planten/gewone-engelwortel/)

**Heukels' FLORA van Nederland. Vierentwintigste druk. 2020.